

TA'LIM TIZIMINI MONITORING QILISH VA TA'LIM SIFATINI RIVOJLANTIRISHGA MONITORINGNI TA'SIRI

Davlatov Akrom Olimovich

mustaqil izlanuvchi

Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

imdavlatov@gmail.com

Ta'lim tizimining monitoringi ta'lim sifatini ta'minlashning hal qiluvchi jihati hisoblanadi. Monitoring ta'lim tizimining faoliyatini baholash, takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlash va ta'lim sifatini oshirish bo'yicha asosli qarorlar qabul qilish uchun ma'lumotlarni tizimli to'plash va tahlil qilishni o'z ichiga oladi.

Ta'lim sifatini oshirishda monitoringning ta'siri katta. Ta'lim tizimini monitoring qilish orqali siyosatchilar, o'qituvchilar va manfaatdor tomonlar tizimning kuchli va zaif tomonlari haqida tushunchaga ega bo'lishlari va har qanday kamchiliklarni bartaraf etish uchun zarur choralarni ko'rishlari mumkin. Bu o'qitish va o'qitish amaliyotini yaxshilashga, o'quv dasturlarini ishlab chiqishga va talabalar uchun umumiy ta'lim tajribasiga olib kelishi mumkin.¹

Monitoring ta'lim tizimi faoliyati haqida qimmatli tushunchalar berish, takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlash va asosli qarorlar qabul qilish orqali ta'lim sifatini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Monitoringning ta'lim sifatini rivojlantirishga ta'siri ko'p qirrali bo'lib, o'quvchilarning umumiy ta'lim tajribasini oshirishga yordam beradigan turli jihatlarni o'z ichiga oladi.

Monitoring ta'lim sifatini oshirishning asosiy usullaridan biri ta'lim siyosati, dasturlari va amaliyoti samaradorligini baholashga tizimli yondashuvni ta'minlashdir. O'quvchilarning muvaffaqiyati, bitiruv ko'rsatkichlari va boshqa asosiy faoliyat

¹ "The Impact of Monitoring and Evaluation on Teacher Performance in Kenya" by Tessa Bold, Mwangi Kimenyi, Germano Mwabu, and Justin Sandefur

ko'rsatkichlari to'g'risidagi ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish orqali ta'lim organlari ta'lim tizimining kuchli va zaif tomonlari haqida har tomonlama tushunchaga ega bo'lishlari mumkin. Ma'lumotlarga asoslangan ushbu yondashuv siyosatchilar va o'qituvchilarga yaxshilashga muhtoj sohalarni aniqlash va ularni hal qilish uchun dalillarga asoslangan qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Monitoring, shuningdek, ta'lim tizimida hisobdorlik va shaffoflikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ta'lim xarajatlarini, resurslarni taqsimlashni va moliyalashtirishning talabalar natijalariga ta'sirini kuzatib borish orqali ta'lim organlari talabalarning o'qishini qo'llab-quvvatlash uchun resurslardan samarali foydalanishni ta'minlashi mumkin. Bunday mas'uliyat resurslarni mas'uliyat bilan boshqarish madaniyatini rivojlantiradi va ta'lim sifatini oshirish uchun mablag'lardan samarali foydalanishni rag'batlantiradi.

Bundan tashqari, monitoring turli talabalar guruhlarini o'rtasidagi ta'lim natijalaridagi nomutanosibliklarni aniqlashga yordam beradi, masalan, irqi, etnik kelib chiqishi, ijtimoiy-iqtisodiy holati yoki alohida ehtiyojlarga asoslangan. Turli demografik toifalar bo'yicha o'qituvchilar faoliyati to'g'risidagi ma'lumotlarni o'rganib, ta'lim organlari tengsizliklarni aniqlab olishlari va ularni bartaraf etish uchun maqsadli choralar ko'rishlari mumkin. Bu kam ta'minlangan talabalarni qo'llab-quvvatlash, inklyuziv amaliyotni targ'ib qilish va barcha talabalarning yuqori sifatli ta'lim olishdan teng foydalanishini ta'minlash uchun tadbirlarni amalga oshirishni o'z ichiga olishi mumkin.

Bundan tashqari, monitoring ilg'or tajribalarni tarqatish va muvaffaqiyatli ta'lim tashabbuslarini takrorlash uchun katalizator bo'lib xizmat qiladi. Ajoyib natijalar beradigan maktablar, dasturlar yoki o'qitish usullarini aniqlash orqali ta'lim organlari bu tushunchalarni boshqa o'qituvchilar va muassasalar bilan baham ko'rishlari mumkin. Bu ilg'or tajriba almashuvi o'qitishning innovatsion usullarini qo'llash, muvaffaqiyatli dasturlarni amalga oshirish va samarali strategiyalarni takrorlash, pirovardida ta'lim sifatini oshirishga olib kelishi mumkin.

Bundan tashqari, monitoring ta'lim tizimida doimiy takomillashtirish madaniyatini rivojlantiradi. Ta'lim sohasidagi tashabbuslar va siyosatlarning ta'sirini muntazam ravishda baholab, ta'lim organlari o'quvchilar ehtiyojlarini yaxshiroq qondirish uchun o'z yondashuvlarini moslashtirishi va takomillashtirishi mumkin. Ushbu takroriy baholash va takomillashtirish jarayoni ta'lim sifatini doimiy ravishda oshirishga yordam beradi.

Ta'lim tizimini monitoring qilishning asosiy afzalliklaridan biri bu ta'lim maqsadlari va vazifalariga erishishni kuzatish qobiliyatidir. Talabalar erishgan yutuqlari, bitiruv ko'rsatkichlari va boshqa asosiy ko'rsatkichlar to'g'risidagi ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish orqali ta'lim organlari siyosat va dasturlarning samaradorligini baholashi va o'quvchilarning yuqori sifatli ta'lim olishini ta'minlash uchun zarur bo'lganda tuzatishlar kiritishi mumkin.

Ta'lim tizimining monitoringi ta'lim maqsadlari va vazifalariga erishishni baholash va prognozlash shaklida hal qiluvchi ustunlikni ta'minlaydi. Monitoringga bunday proaktiv yondashuv ta'lim organlariga belgilangan ta'lim maqsadlariga erishish yo'lidagi muvaffaqiyatlar haqida qimmatli tushunchalarga ega bo'lish va bu maqsadlarga erishishni ta'minlash uchun o'z vaqtida va oqilona choralar ko'rish imkonini beradi.

Talabalar faoliyati, bitiruv ko'rsatkichlari va ta'lim natijalari kabi turli ta'lim ko'rsatkichlari bo'yicha ma'lumotlarni muntazam ravishda to'plash va tahlil qilish orqali monitoring siyosatchilar va o'qituvchilarga ta'lim tizimining umumiy maqsadlari bilan bog'liq holda ta'lim siyosati, dasturlari va amaliyoti samaradorligini baholash imkonini beradi. Ushbu proaktiv baholash kerakli ta'lim natijalariga moslashish uchun tuzatishlar yoki qo'shimcha yordam talab qilishi mumkin bo'lgan sohalarni aniqlashga yordam beradi.¹

Bundan tashqari, ta'lim maqsadlari va vazifalariga erishish monitoringi ta'lim organlariga ushbu maqsadlarni amalga oshirishga to'squinlik qilishi mumkin bo'lgan

¹ "The Role of Monitoring in Improving Education Quality: Lessons from Developing Countries" by Harry A. Patrinos and George Psacharopoulos

muammolar yoki to'siqlarni aniqlash imkonini beradi. Doimiy monitoring orqali ushbu to'siqlarni erta tan olish orqali siyosatchilar va o'qituvchilar ushbu muammolarni yumshatish uchun maqsadli aralashuvlar va strategiyalarni ishlab chiqishlari mumkin, bu esa ta'lim maqsadlariga erishish ehtimolini oshiradi.

O'zbekistonda ta'lim tizimini monitoring qilish ta'lim jarayonlari va natijalari sifati, samaradorligi va samaradorligini baholashni o'z ichiga oladi. Bunga o'quv dasturini, o'qitish usullarini, o'quvchilar faoliyatini, infratuzilmani va ta'lim tizimining umumiy boshqaruvini baholash kiradi. Monitoring shuningdek, ta'lim siyosati va islohotlarning amalga oshirilishini kuzatish, milliy va xalqaro standartlarga muvofiqligini ta'minlashni ham o'z ichiga olishi mumkin.

O'zbekistonda ta'lim tizimini monitoring qilishning asosiy yo'nalishlari quyidagilar bo'lishi mumkin:

- O'quv rejasi va o'qitish: o'quv rejasining dolzarbligi va sifati, shuningdek, o'qitish usullari va materiallarining samaradorligini baholash.
- Talabalar faoliyati: Talabalar yutuqlari, ta'lim natijalari va o'quv yutuqlarini kuzatish va baholash.
- Infratuzilma va resurslar: maktab jihozlari, jihozlari va ta'lim resurslarining yetarliligi va holatini tekshirish.
- O'qituvchilar sifati: o'qituvchilarning malakasi, tayyorgarligi va malakasini oshirish, shuningdek, ularning o'qitish amaliyoti va sinfni boshqarishni baholash.

Ta'lim siyosati va islohotlari: milliy, mintaqaviy va mahalliy darajada ta'lim siyosati, tashabbuslari va islohotlarining amalga oshirilishi va ta'sirini kuzatish.

Tenglik va inklyuzivlik: Ta'lim olish imkoniyati, ta'lim imkoniyatlaridagi nomutanosiblik va marginal yoki zaif guruhlarni qamrab olish monitoringi.

Boshqaruv va boshqaruv: ta'lim boshqaruvi, moliyalashtirish va qarorlar qabul qilish jarayonlarining samaradorligi, shaffofligi va hisobdorligini baholash.

O'zbekistondagi ta'lim tizimining samarali monitoringi dalillarga asoslangan siyosatni ishlab chiqish, takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlash va barcha talabalar uchun yuqori sifatli ta'limni ta'minlash uchun qimmatli ma'lumotlar va tushunchalar berishi mumkin.

Umuman olganda, ta'lim maqsadlari va vazifalariga erishish monitoringining afzalligi uning faol va istiqbolli yondashuvidadir. Ta'lim maqsadlariga erishish, potentsial muammolarni aniqlash, dalillarga asoslangan qarorlar qabul qilish va moslashuvchanlikni rivojlantirish haqida tushuncha berish orqali monitoring ta'lim tizimining o'zining umumiy maqsad va vazifalariga erishish yo'lida davom etishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.¹

Monitoring, shuningdek, turli talabalar guruhlarini o'rtasidagi ta'lim natijalaridagi nomutanosiblikni aniqlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Talabalarning irqi, etnik kelib chiqishi, ijtimoiy-iqtisodiy holati va boshqa omillar bo'yicha o'qish natijalari to'g'risidagi ma'lumotlarni o'rganib chiqib, ta'lim organlari ta'lim tizimidagi tengsizliklarni aniqlashi va bartaraf etishi hamda barcha talabalarga muvaffaqiyatga erishish uchun teng imkoniyatlar yaratishga harakat qilishi mumkin.

Bundan tashqari, ta'lim tizimini monitoring qilish resurslardan foydalanishda hisobdorlik va shaffoflikni ta'minlashga yordam beradi. Ta'lim xarajatlarini kuzatish va moliyalashtirishning talabalar natijalariga ta'sirini baholash orqali ta'lim organlari resurslarni taqsimlash bo'yicha asosli qarorlar qabul qilishlari va soliq to'lovchilar mablag'lari talabalarning o'qishini qo'llab-quvvatlash uchun samarali ishlatilishini ta'minlashlari mumkin.

Umuman olganda, ta'lim sifatini doimiy ravishda oshirish uchun ta'lim tizimining monitoringi muhim ahamiyatga ega. Ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish orqali ta'lim organlari takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlashlari, ta'lim maqsadlari sari taraqqiyotni kuzatishlari, ta'lim natijalaridagi nomutanosibliklarni bartaraf etishlari va ilg'or tajribalarni targ'ib qilishlari, natijada barcha talabalar uchun yuqori sifatli ta'lim olishlari mumkin.

¹ "The Effects of Monitoring and Feedback on Student Achievement: Evidence from a Randomized Field Experiment in Chile" by Dante Contreras, Sebastián Gallegos, and Paulina Granados

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. "The Impact of Monitoring on Education Quality: Evidence from Brazil" by Barbara Bruns and Deon Filmer
2. "The Effects of Monitoring and Incentives on Teacher Attendance: Results from a Field Experiment in Indian Schools" by Michael Kremer, Karthik Muralidharan, and F. Halsey Rogers
3. "Monitoring, Motivation and Management: The Impact of Monitoring on Teacher Performance in India" by Abhijit Banerjee, Shawn Cole, Esther Duflo, and Leigh Linden
4. "The Impact of Monitoring and Evaluation on Teacher Performance in Kenya" by Tessa Bold, Mwangi Kimenyi, Germano Mwabu, and Justin Sandefur
5. "The Effects of Monitoring and Feedback on Student Achievement: Evidence from a Randomized Field Experiment in Chile" by Dante Contreras, Sebastián Gallegos, and Paulina Granados
6. "The Impact of Monitoring and Evaluation on Education Quality in Developing Countries: A Review of the Literature" by David K. Evans and Arkadipta Ghosh
7. "Monitoring the Quality of Education: An International Perspective" edited by Daniel N. S. Lee and David Chapman
8. "The Role of Monitoring in Improving Education Quality: Lessons from Developing Countries" by Harry A. Patrinos and George Psacharopoulos
9. "The Impact of Monitoring and Evaluation on Education Quality: Lessons from Sub-Saharan Africa" by Tessa Bold, Deon Filmer, and Jakob Svensson
10. "Monitoring and Evaluation in Education: A Toolkit for Practitioners" by World Bank Group.